

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

ગુજરાત હાઈકોર્ટ, અમદાવાદમાં

ફોજદારી અરજી નંબર ૨૨૪/૨૦૦૪

મંજૂરી અને સહી માટે :

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી આર. પી. ઢોલરિયા

=====

૧	શું સ્થાનિક અખબારોના પત્રકારોને ચુકાદો જોવાની મંજૂરી આપવામાં આવી શકે છે?	
૨	પત્રકારોને રીફર કરવામાં આવે કે નહીં?	
૩	શું માનનીય ન્યાયમૂર્તિઓ ચુકાદાની ઉચિત નકલ જોવા માંગે છે?	
૪	શું આ કેસમાં ભારતના બંધારણના અર્થઘટન અથવા તે હેઠળ કરવામાં આવેલા કોઈપણ આદેશ અંગે કાયદાના નોંધપાત્ર પ્રશ્નનો સમાવેશ થાય છે?	

=====

વસંતરાઈ કરસનભાઈ માંકડિયા.....અપીલકર્તા (ઓ)

વિરુદ્ધ

ગુજરાત રાજ્ય.....સામાવાળા(ઓ)/પ્રતિવાદીઓ

=====

ઉપસ્થિતિ

અપીલકર્તા(ઓ) નંબર ૧ ના વકીલ શ્રી હરેશ એચ. પટેલ
અપીલકર્તા (ઓ) નંબર ૧ ના વકીલ શ્રી જે. એમ. બારોટ
સામાવાળા/પ્રતિવાદી નંબર ૧ તરફે સુશ્રી એચ. બી. પુનાની, એપીપી

=====

કોરમ: માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી આર. પી. ઢોલરિયા

તારીખ: ૦૬/૧૨/૨૦૧૬

મૌખિક ચુકાદો

૧. અપીલકર્તાએ ફોજદારી કાર્યવાહી સંહિતા, ૧૯૭૩ની કલમ ૩૭૪ હેઠળ વિશેષ કેસ નંબર ૩/૧૯૯૦ માં સ્પેશીયલ જજ, ફાસ્ટ ટ્રેક કોર્ટ, અમરેલી દ્વારા આપવામાં આવેલા ચુકાદા અને દોષિત ઠેરવવાના આદેશ વિરુદ્ધ વર્તમાન અપીલ કરી છે, જેમાં અપીલકર્તાને ભ્રષ્ટાચાર નિવારણ અધિનિયમ, ૧૯૮૮ની કલમ ૭ હેઠળ સજાપાત્ર ગુના માટે દોષિત ઠેરવવામાં આવ્યો છે અને છ મહિનાની સાદી કેદ અને રૂ. ૨,૦૦૦/- નો દંડ ભોગવવાની સજા ફટકારવામાં આવી છે અને દંડ ચૂકવવામાં નિષ્ફળ રહે તો તેને એક મહિનાની સાદી કેદની સજા ભોગવવી પડશે.વધુમાં અપીલકર્તા-આરોપીને ભ્રષ્ટાચાર નિવારણ અધિનિયમ, ૧૯૮૮ની કલમ ૧૩ (૨) સાથે વંચાણે લેતાં કલમ ૧૩(૧)(ડી) હેઠળ સજાપાત્ર ગુના માટે દોષિત ઠેરવવામાં આવ્યા છે અને તેને એક વર્ષની સખત કેદ અને રૂ. ૩,૦૦૦/- નો દંડ અને દંડ ચૂકવવામાં નિષ્ફળ રહેવા પર છ મહિનાની સાદી કેદની સજા ફટકારવામાં આવી છે.

૨. વર્તમાન અપીલને ઉદ્ભવતી ટૂંકી હકીકતો એ છે કે તા. ૦૧/૦૪/૧૯૮૯ ના રોજ, ફરિયાદી સાક્ષી-૪ નટવરલાલ નરસિંહભાઈ નાગર, જે તે સમયે રાજકોટ ખાતે એ. સી. બી. ના પીએસઆઈ તરીકે કામ કરતા હતા, તેમને સહાયક નિયામક, એ.સી.બી., રાજકોટ દ્વારા જાણ કરવામાં આવી હતી કે તેમણે, પી.એચ.સી. સોરઠિયા, પોલીસ કોન્સ્ટેબલ મહેન્દ્રસિંહ પરમાર, પોલીસ કોન્સ્ટેબલ નારણભાઈએ સરકારી કામ માટે અમરેલી ખાતે પી.આઈ. શ્રી શિમ્પીને રીપોર્ટ કરવાનું છે.તદનુસાર, તેઓએ રીપોર્ટ કર્યું હતું અને જ્યારે તેઓ પી. આઈ. શ્રી ઇ. જી. શિમ્પીના ચેમ્બરમાં હાજર હતા, તે દિવસે સાંજે ૫:૩૦ વાગ્યે એક જાળ ગોઠવવામાં આવી હતી:, અને તે એક છેતરપિંડીનું છટકું હતું.દરોડા પાડનાર પક્ષ કે જેણે અમરેલીમાં રીપોર્ટ કર્યું હતું, તેમને સમજાવવામાં આવ્યું હતું કે મોટા દેવળિયાના પ્રાથમિક આરોગ્ય કેન્દ્રમાં (ટૂંકમાં "પીએચસી")ના, ડૉ. માંકડીયા-આરોપીએ તેના દ્વારા દર્દીઓને આપવામાં આવતી સારવાર માટે ફી લેવાની હતી નથી, અને આ હકીકત હોવા છતાં તે ફી લઈ રહ્યો હતો અને તેથી, છેતરપિંડીની જાળ ગોઠવવી પડી છે.તે સમયે, બનાવટી ફરિયાદી ગનીભાઈ ડબ્બાવાલા અને સ્ટાફના અન્ય સભ્યો અને બે પંચોનો એકબીજા સાથે પરિચય કરાવવામાં આવ્યો હતો.પી. આઈ. શ્રી શિમ્પીએ પંચોને, તેમને મળેલી ખાનગી માહિતી વિશે માહિતી આપી હતી.ત્યારબાદ પી. આઈ. શ્રી શિમ્પીએ બનાવટી દર્દી-ફરિયાદીને કહ્યું કે તેણે આરોપી પાસે જવાનું છે અને તેને કહેવાનું છે કે તેને પેટમાં તીવ્ર દુખાવો થઈ રહ્યો છે અને તેણે આરોપી

દ્વારા આપવામાં આવેલી પ્રિસ્ક્રિપ્શન માટે દવા લેવાની છે, અને જો તે થોડી ફીની રકમ માંગે, તો તેણે આરોપીને જરૂરી ફી આપવાની છે. બનાવટી દર્દીને ૧૦ રૂપિયાની અને ૫ રૂપિયાની બે ચલણી નોટો આપવામાં આવી હતી. એન્થ્રેસીન પાવડર અને યુવી લેમ્પનો પ્રયોગ કરવામાં આવ્યો હતો અને ત્યારબાદ લાખાભાઈએ બનાવટી દર્દી અને દરોડા પાડતા પક્ષના સભ્યોને જાળ વિશે સમજાવ્યું હતું. આ રીતે પંચનામાનો પ્રથમ ભાગ તૈયાર કરવામાં આવ્યો હતો. ત્યારબાદ, જાળની ગોઠવણી મુજબ, દરોડા પાડનાર પક્ષના તમામ સભ્યો મોટા દેવળિયા માટે રવાના થયા અને સાંજે ૬.૪૫ વાગ્યે ત્યાં પહોંચ્યા અને થોડા સમય પછી, તેઓ આરોપી-ડૉક્ટરના ઘરની નજીક ઊભા રહ્યા અને સાંજે લગભગ ૭ વાગ્યે, જ્યારે આરોપીએ છેતરપિંડી કરનાર પાસેથી ૫/- રૂપિયા સ્વીકાર્યા, ત્યારે બનાવટી દર્દી દ્વારા અગાઉથી ગોઠવેલ સંકેત આપવામાં આવ્યો, તેથી દરોડા પાડનાર પક્ષ ડૉક્ટરના ઘરે ગયો અને તેને રંગે હાથ પકડી લીધો અને દૂષિત ચલણી નોટ જપ્ત કરી. ત્યારબાદ ઔપચારિકતાઓનું પાલન કરવામાં આવ્યું હતું અને તેથી અપીલકર્તાએ ગુનો કર્યો હતો. આથી, અપીલકર્તા-આરોપી સામે ફરિયાદ દાખલ કરવામાં આવી હતી.

૩. ફરિયાદના અનુસરણમાં તપાસ અધિકારીએ તપાસ હાથ ધરી હતી અને અપીલકર્તા આરોપી સામે ચાર્જશીટ દાખલ કરી હતી. આરોપી સામે આરોપ દાખલ

કરવામાં આવ્યો હતો.આરોપીએ આરોપમાં દોષિત ન હોવાનો દાવો કર્યો હતો અને ખટલો ચલાવવા માટે દાવો કર્યો હતો.

૩.૧ અપરાધ સાબિત કરવા માટે, ફરિયાદી પક્ષે લગભગ ચાર સાક્ષીઓની તપાસ કરી છે અને ઘણા દસ્તાવેજી પુરાવા પણ રજૂ કર્યા છે.

૩.૨ સુનાવણીના અંતે, સી. આર. પી. સી. ની કલમ ૩૧૩ હેઠળ આરોપીનું નિવેદન નોંધ્યા પછી અને ફરિયાદી પક્ષ અને બચાવ પક્ષ વતી દલીલો સાંભળ્યા પછી, વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટે ઉપર જણાવ્યા મુજબ ચુકાદો અને આદેશ આપ્યો હતો.

જ. તેનાથી નારાજ થઈને, અપીલકર્તાએ આ અદાલત સમક્ષ ઉપરોક્ત ફોજદારી અપીલ દાખલ કરી છે.

પ. વર્તમાન અપીલના માધ્યમથી, અપીલકર્તાએ મુખ્યત્વે દલીલ કરી છે કે વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટ રેકૉર્ડ પરના પુરાવાનું મૂલ્યાંકન કરવામાં નિષ્ફળ રહી છે અને દોષિત ઠેરવવાના આદેશને ખોટી રીતે રેકૉર્ડ કર્યો છે.વધુમાં એવી દલીલ કરવામાં આવે છે કે વિદ્વાન ટ્રાયલ જજે તેના યોગ્ય પરિપ્રેક્ષ્યમાં રેકૉર્ડ પરના પુરાવાનું મૂલ્યાંકન કર્યું નથી અને હકીકતમાં, અત્યાર સુધી પુરાવાનું કોઈ મૂલ્યાંકન

કરવામાં આવ્યું નથી અને તેથી, વિવાદિત ચુકાદા અને દોષિત ઠેરવવાના આદેશને ઉલટાવી દેવાની જરૂર છે.

૬. અપીલકર્તાના વિદ્વાન વકીલ શ્રી જે. એમ. બારોટ સાથે વિદ્વાન વકીલ શ્રી હરેશ પટેલે દલીલ કરી છે કે ફરિયાદી પક્ષ ગેરકાયદેસર લાંચ અને તેની સ્વીકૃતિની માંગના સંદર્ભમાં મહત્વપૂર્ણ ઘટકો સ્થાપિત કરવામાં ખરાબ રીતે નિષ્ફળ ગયો છે કારણ કે છટકાનો ભાગ બનનારાએ ફરિયાદી પક્ષના કેસને સમર્થન આપ્યું ન હતું અને ફરી ગયેલા જાહેર કર્યા છે અને કોસ એક્ઝામિનેશનમાં પણ, છટકાનો ભાગ બનનારાએ જુબાની આપી છે કે અપીલકર્તા-આરોપીએ ફી અથવા મહેનતાણાની સામે નહીં પણ દવાઓ તેમજ છટકાનો ભાગ બનનાર દર્દીને આપવામાં આવતા ઈન્જેક્શન માટે તે જ વસૂલ કર્યો છે.પરિણામે, અપીલકર્તા-આરોપીને ખાનગી પ્રેક્ટિસ હાથ ધરવા પર પ્રતિબંધ મૂકવામાં આવ્યો હોવા છતાં, ગેરકાયદેસર લાંચ તરીકે ફી સ્વીકારવા અંગેના આક્ષેપો સાબિત થયા નથી.તેમણે વધુમાં દલીલ કરી છે કે ફરિયાદી પક્ષનો આખો કેસ છટકાનો ભાગ બનનાર તેમજ પીડબ્લ્યુ-૩ જે નિર્ણાયક સાક્ષીઓ છે તેના પુરાવા પર આધારિત છે.ફરિયાદી પક્ષે ફરિયાદી શ્રી શિમ્પી, પોલીસ ઇન્સ્પેક્ટર, એ. સી. બી., અમરેલીની તપાસ કરી નથી.તેથી, વિરોધાભાસ, સુધારાઓ તેમજ અન્ય મુદ્દાઓના સંદર્ભમાં, ફરિયાદી પક્ષ આવી બાબતોને રેકૉર્ડ પર લાવી શક્યા ન હતા.તેમણે એવી પણ દલીલ કરી છે કે આરોપોનું નિરીક્ષણ કરતાં, એવું લાગે

છે કે અપીલકર્તા-આરોપી પર ખાનગી પ્રેક્ટિસમાં સામેલ થઈને ફી વસૂલવાનો આરોપ મૂકવામાં આવે છે.જો કે, આ ઘટના તેના ઘરે થઈ હતી અને ખાનગી વ્યવસાયી તરીકે ફીની વસૂલાત કરીને, તે ગેરકાયદેસર લાંચની વસૂલાતમાં સંડોવાયેલો છે જે લાંચ સમાન છે અને ભ્રષ્ટાચાર નિવારણ અધિનિયમની કલમ ૧૩(૨) સાથે વંચાણે લેતાં કલમ ૭, ૧૩(૧)(ડી) હેઠળ શિક્ષાપાત્ર છે. વધુમાં તેમણે ૨૦૧૧(૨) જી.એલ.એચ. જજ્ઞ માં નોંધાયેલા કંવરજીત સીંઘ કક્કર વિરુદ્ધ પંજાબ રાજ્યના કેસમાં માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતના નિર્ણય પર આધાર રાખ્યો છે, જેમાં માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે આવા મુદ્દા પર વ્યાપક વિચારણા કરી છે અને જણાવ્યું છે કે આરોગ્ય કેન્દ્રમાં સેવા આપતા તબીબી અધિકારી કાર્યાલયના કલાકો પછી ખાનગી પ્રેક્ટિસમાં વ્યસ્ત રહે છે અને ઘરે સારવાર આપતા હોવાનું જણાય છે, આવી સ્થિતિમાં, કાયદો સરકારી ડૉક્ટરને ઘરે સારવાર આપવા પર પ્રતિબંધ મૂકતો નથી.ઘરે આવી તબીબી સારવાર માટે ફી સ્વીકારવાને ગેરકાયદેસર લાભ અથવા લાંચ ન કહી શકાય.વધુમાં, એવું ઠરાવવામાં આવ્યું છે કે એવી કોઈ ધારણા કરી શકાતી નથી કે તે બિનસત્તાવાર કૃત્ય કરવા માટે હતી અને માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે આવા ડૉક્ટરો સામે દાખલ કરવામાં આવેલી કાર્યવાહીને રદ કરી દીધી છે અને આ નિર્ણય વર્તમાન કેસની હકીકતો અને સંજોગોને સંપૂર્ણપણે લાગુ પડે છે.તેથી, તેમણે આ અદાલતને વિનંતી કરી છે કે તે વર્તમાન અપીલને મંજૂરી આપે અને દોષિત ઠેરવવાના ચુકાદાને રદ કરે.

૭. બીજી બાજુ, સુશ્રી એચ. બી. પુનાની, વિદ્વાન એપીપીએ આ અદાલતને વિવાદિત ચુકાદા તેમજ વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટના રેકૉર્ડ્સ અને કાર્યવાહીથી અવગત કરાવી છે અને તેમણે નિર્ણાયક સાક્ષીઓ, જે છટકામાં ભાગ લેનાર અને પીડબ્લ્યુ-૨ અને પીડબ્લ્યુ-૩ છે, તેમની જુબાનીઓને વાંચી સંભળાવી છે અને દલીલ કરી છે કે ગેરકાયદેસર લાંચની માંગ અને સ્વીકૃતિના સંદર્ભના ઘટકો સ્થાપિત થાય છે અને પરિણામે, વિદ્વાન વિશેષ ન્યાયાધીશ દ્વારા નોંધાયેલ સજા કાયદા અનુસાર છે, જે આ અદાલતની કોઈ દખલગીરીની માંગ કરતી નથી.તેણીએ વધુમાં દલીલ કરી છે કે વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટે અપીલકર્તાને દોષિત ઠેરવવા માટે રેકૉર્ડ પરના પુરાવાના આધારે પૂરતા કારણો નોંધ્યા છે અને માંગ, સ્વીકૃતિ અને વસૂલાતના સંદર્ભમાં ઘટકો કાયદા અનુસાર સાબિત થાય છે અને તેથી, આ અદાલતે વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા નોંધાયેલા તારણોને ખલેલ પહોંચાડવી જોઈએ નહીં.ચોક્કસપણે, તેમણે વિદ્વાન વિશેષ ન્યાયાધીશ દ્વારા આપવામાં આવેલા ચુકાદાને ટેકો આપ્યો છે, અને વિનંતી કરી છે કે આ અદાલતે તેમાં દખલ ન કરવી જોઈએ.

૮. આ અદાલતે અપીલકર્તાના વિદ્વાન વકીલ શ્રી બારોટ સાથે વિદ્વાન વકીલ શ્રી પટેલ, અને સામાવાળા-રાજ્ય માટે વિદ્વાન અધિક સરકારી વકીલ સુશ્રી એચ. બી. પુનાનીને સાંભળ્યા છે.

૯. આ અદાલતે વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા આપવામાં આવેલા વિવાદિત ચુકાદા તેમજ પેપર બુકની પ્રકૃતિમાં રેકૉર્ડ પરના પુરાવાઓનું ઝીણવટપૂર્વક નિરીક્ષણ કર્યું છે. ફરિયાદી પક્ષના નિવેદન અનુસાર, અપીલકર્તા-આરોપી, જ્યારે તેને પ્રાથમિક આરોગ્ય કેન્દ્ર, મોટા દેવળિયા, તાલુકો બાબરા, જિલ્લા અમરેલીમાં તબીબી અધિકારી તરીકે નિયુક્ત કરવામાં આવ્યો હતો, ત્યારે લગભગ ૧૯.૧૫ વાગ્યે, તેના ઘરે, ગની હબીબભાઈ નામના છટકામા ભાગ લેનારની તપાસ કર્યા પછી, તેણે દવાઓ સૂચવવા માટે ફી/મહેનતાણું તરીકે ગેરકાયદેસર લાંચ તરીકે ૫/- રૂપિયા વસૂલ્યા અને સ્વીકાર્યા અને આમ તેણે ભ્રષ્ટાચાર નિવારણ અધિનિયમ, ૧૯૮૮ ની કલમ ૭, ૧૩(૧)(ડી) અને કલમ ૧૩(૨) હેઠળ દંડનીય ગુનો કર્યો.

૧૦. વર્તમાન કેસમાં, આ અદાલતે વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા આપવામાં આવેલા ચુકાદા અને સજાની પુષ્ટિ કરવા માટે વાજબી શંકાની બહાર યોગ્ય, વિશ્વસનીય અને નક્કર પુરાવા છે કે કેમ તે નક્કી કરવા માટે પુરાવાની તપાસ કરવી જરૂરી છે. જો રેકૉર્ડ પર આવા કોઈ પુરાવા ન હોય, તો તે ઘટનામાં દોષિત ઠેરવી શકાતો નથી કારણ કે વાજબી શંકાથી આગળ તેના કેસને સાબિત કરવાની જવાબદારી ફરિયાદી પક્ષ પર છે.

૧૧. આ સમયે, માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતના કેટલાક નિર્ણયોનો સંદર્ભ આપવો યોગ્ય રહેશે. (૨૦૦૯) ૬ એસ.સી.સી. ૫૮૭ માં નોંધાયેલા એ. સુબૅર વિરુદ્ધ કેરળ રાજ્યના કેસમાં, કાયદાની કલમ ૭ અને ૧૩(૧)(ડી) ના વૈધાનિક પ્રિસ્ક્રિપ્શનના હેતુ પર ધ્યાન આપતી વખતે, માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે ચુકાદો આપ્યો હતો કે ફરિયાદી પક્ષે અન્ય કોઈપણ ફોજદારી ગુનાની જેમ વાજબી શંકાથી આગળ આરોપ સાબિત કરવો પડશે અને જ્યાં સુધી તે લાંચના યોગ્ય પુરાવા અને ગેરકાયદેસર સંતોષની સ્વીકૃતિ દ્વારા સ્થાપિત ન થાય ત્યાં સુધી આરોપીઓને નિર્દોષ ગણવા જોઈએ, જે દોષિત ઠેરવવા માટે જરૂરી મહત્વપૂર્ણ ઘટકો છે.

૧૨. (૨૦૧૧) ૬ એસ.સી.સી. ૪૫૦માં નોંધાયેલા કેરળ રાજ્ય અને અન્ય વિરુદ્ધ સી. પી. રાવના કેસમાં, માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે, તે જ ગુનાઓ સામે તેના અગાઉના કહેણને પુનરાવર્તિત કરતા જણાવ્યું હતું કે માત્ર વસૂલાત પોતે જ આરોપી સામેના આરોપને સાબિત કરશે નહીં અને લાંચની ચુકવણીને સાબિત કરવા અથવા આરોપીએ સ્વેચ્છાએ પૈસા સ્વીકાર્યા હતા તે બતાવવા માટે કોઈ પુરાવાની ગેરહાજરીમાં, તેને લાંચ તરીકે જાણીને, દોષિત ઠેરવી શકાતો નથી.

૧૩. કાયદાની કલમ ૭ અને ૧૩ની અનિવાર્ય પૂર્વ-જરૂરિયાતોને સમજવા માટે માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા તાજેતરમાં કરવામાં આવેલા એક

પ્રતિપાદનમાં, એ.આઈ.આર. ૨૦૧૪ એસ.સી. (પૂરક) ૧૮૩૭માં નોંધાયેલા બી. જયરાજ વિરુદ્ધ આંધ્ર પ્રદેશ રાજ્યના કેસમાં માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા સ્પષ્ટ શબ્દોમાં રેખાંકિત કરવામાં આવ્યું છે કે, માંગના પુરાવા વિના આરોપી પાસેથી ચલણી નોટો રાખવાથી અને તેની વસૂલાત કરવાથી કાયદાની કલમ ૭ તેમજ ૧૩(૧)(ડી)(આઈ) અને (૨) હેઠળ ગુનો સ્થાપિત થશે નહીં. એવું પ્રતિપાદિત કરવામાં આવ્યું છે કે ગેરકાયદેસર લાંચની માંગના કોઈ પુરાવાની ગેરહાજરીમાં, કોઈ મૂલ્યવાન વસ્તુ અથવા આર્થિક લાભ મેળવવા માટે ભ્રષ્ટ્ર અથવા ગેરકાયદેસર માધ્યમોનો ઉપયોગ અથવા જાહેર સેવક તરીકે પદનો દુરુપયોગ સાબિત કરી શકાતો નથી.આમ, માંગનો પુરાવો એ કાયદાની કલમ ૭ અને ૧૩ હેઠળ ગુના માટે અનિવાર્ય જરૂરીયાત અને વ્યાપક આદેશ હોવાનું માનવામાં આવ્યું છે. કાયદાની કલમ ૨૦, જે તેમાં જોગવાઈ કરવામાં આવી છે તે મુજબની ધારણાને મંજૂરી આપે છે, એવું માનવામાં આવ્યું છે કે જ્યારે તે માત્ર કલમ ૭ હેઠળના ગુના માટે જ વિસ્તારી શકાય છે અને કાયદાની કલમ ૧૩(૧) (ડી)(i) અને (ii) હેઠળના ગુનાઓ માટે નહીં, ત્યારે તે કોઈ પણ સત્તાવાર કાર્ય કરવા અથવા ન કરવા માટે ગેરકાયદેસર લાંચ સ્વીકારવાના પુરાવા પર પણ આકસ્મિક છે.ગેરકાયદેસર લાંચ સ્વીકારવાના આવો પુરાવો, કે જેના પર ભાર મૂકવામાં આવ્યો હતો, તે જો માંગનો પુરાવો હોય તો જ અનુસરવામાં આવી શકે છે.સ્વયંસિદ્ધ રીતે, એવું માનવામાં આવ્યું હતું કે માંગના પુરાવાની ગેરહાજરીમાં, કાયદાની કલમ ૨૦ હેઠળ આવી કાનૂની ધારણા પણ ઊભી થશે નહીં.

૧૪. ફોજદારી કેસોમાં ન્યાયની વહીવટી જાળમાંથી પસાર થતા સુવર્ણ સિદ્ધાંતને પુનરાવર્તિત કરતા, (૨૦૧૩) ૧૨ એસ.સી.સી. ૪૦૬માં નોંધાયેલા સુજીત નિસ્વાસ વિરુદ્ધ આસામ રાજ્યના કેસમાં માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે એવું ઠરાવ્યું હતું કે ભલે ગમે તેટલી ગંભીર શંકા હોય તોપણ તે સાબિતીનું સ્થાન લઈ શકતી નથી અને ફરિયાદી પક્ષ તેના કેસને "કદાચ" સાચું હોવાના ક્ષેત્રમાં મૂકી શકે નહિ, પરંતુ કોઈપણ સંભવિત અટકળ અથવા અનુમાનથી દૂર રહેવા માટે તેને "સાચું હોવું જ જોઈએ" ના ક્ષેત્રમાં સુધારવું પડશે. એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે, અદાલતે એ સુનિશ્ચિત કરવું જોઈએ કે ન્યાયની વિફળતા ટાળી શકાય અને જો તથ્યો અને સંજોગોમાં બે મંતવ્યો બુદ્ધિગમ્ય હોય, તો આરોપીઓને શંકાનો લાભ આપવો જોઈએ.

૧૫. ફરિયાદી સાક્ષી-૨, ગનીભાઈ હબીબભાઈએ જુબાનીમાં જણાવ્યું છે કે પોલીસ ઇન્સ્પેક્ટર શ્રી શિમ્પી દ્વારા તેમને જાળના દિવસે દરોડા પાડવા માટે એક છળ, ડમી દર્દી તરીકે કામ કરવાની વિનંતી કરવામાં આવી હતી અને તેમને સમજાવવામાં આવ્યું હતું કે દરોડા કેવી રીતે હાથ ધરવામાં આવશે અને તેમણે ઈચ્છા દર્શાવી હોવાથી, તેઓ ૦૧/૦૪/૧૯૮૯ પર દરોડા પાડનાર પક્ષ સાથે ગયા હતા. તેણે જુબાની આપી છે કે તે પીડબ્લ્યુ-૩ સાથે અમરેલી જિલ્લાના તાલુકા બાબરા સ્થિત મોટા દેવળિયા ગામમાં ગયો હતો અને અપીલકર્તાના ઘરે

પહોંચ્યો હતો અને ત્યારબાદ ડૉક્ટરનો સંપર્ક કર્યો હતો જ્યાં તેણે પેટમાં દુખાવાની ફરિયાદ કરી હતી અને તેથી, ડૉક્ટરે ટેબલ પર તેની શારીરિક તપાસ કરી હતી અને દવાઓ સૂચવી હતી અને ત્યારબાદ પ/- રૂપિયાની ફી માંગી હતી જે ઉપરોક્ત અપીલકર્તા-આરોપીએ સ્વીકારી હતી અને ત્યારબાદ તેના ખિસ્સામાં મૂકી હતી.તેણે જુબાની આપી છે કે ત્યારબાદ તેણે અગાઉથી ગોઠવેલ સંકેત ઉઠાવ્યો હતો અને જેના કારણે દરોડા પાડનાર પક્ષની આખી ટીમ સ્થળ પર આવી હતી અને અપીલકર્તા-આરોપીને રંગે હાથે પકડવામાં આવ્યો હતો અને ત્યારબાદ અલ્ટ્રા-વાયોલેટ લેમ્પનું પરીક્ષણ કરવામાં આવ્યું હતું અને તે પોઝિટિવ હોવાનું જાણવા મળ્યું હતું અને વર્તમાન અપીલકર્તા-આરોપી પાસેથી રૂ. ૫/- વસૂલવામાં આવ્યા હતા.ત્યારબાદ વિગતવાર પંચનામા હાથ ધરવામાં આવ્યા હતા તેમજ પ્રારંભિક પંચનામામાં ઉલ્લેખિત ચલણી નોટોની સંખ્યાનો જમી મેમો તૈયાર કરવામાં આવ્યો હતો અને આખરે દરોડો સફળ રહ્યો હતો.કોસ એક્ઝામિનેશનમાં, તેમણે સ્વીકાર્યું છે કે જ્યારે ડૉક્ટર છટકામાં ભાગ લેનારની તપાસ કરી રહ્યા હતા, ત્યારે દરોડા પાડનાર પક્ષ ત્યાં હાજર ન હતો.તેમણે વધુમાં સ્વીકાર્યું છે કે તપાસ કર્યા પછી, ડૉક્ટરે ઈન્જેક્શન આપ્યું હતું તેમજ આ છલ દર્દીને દવાઓ પણ પહોંચાડી હતી.તેણે વધુમાં સ્વીકાર્યું છે કે ડૉક્ટરે આવી દવાઓ તેમજ ઈન્જેક્શન માટે પ/- રૂપિયા માંગ્યા હતા અને ડૉક્ટરે એ પણ સ્પષ્ટતા કરી છે કે તેણે માત્ર ઈન્જેક્શન તેમજ દવાઓ માટે ચાર્જ લીધો છે, તે પરામર્શ માટે કંઈપણ વસૂલતા નથી.તેણે વધુમાં સ્વીકાર્યું છે કે દરોડા સમયે,

ડૉક્ટરે ગેરકાયદેસર લાંચ તરીકે કોઈ રકમ લીધી નથી પરંતુ તેણે દવાઓ અને ઈન્જેક્શન માટે ચાર્જ લીધો છે.કથિત સાક્ષીની એપીપી દ્વારા પણ તપાસ કરવામાં આવી હતી જેમાં કરવામાં આવેલા સુધારાઓના સંદર્ભમાં સાક્ષીએ પોલીસ સમક્ષ જણાવ્યું ન હતું કે ડૉક્ટરે દર્દીને કહ્યું હતું કે તેણે ઈન્જેક્શન તેમજ દવાઓના ચાર્જ માટે ૫/- રૂપિયા લીધા છે, જેના પર તેણે કહ્યું હતું કે તેણે પોલીસ સમક્ષ આમ કહ્યું હોવા છતાં પોલીસે તેને લખી લીધું ન હતું.ઉપરોક્ત સુધારાના સંદર્ભમાં, ફરિયાદી પક્ષે, જોકે, પોલીસ ઇન્સ્પેક્ટર શ્રી ઇ. જી. શિમ્પીની તપાસ કરી નથી, જેમની સામે સાક્ષીએ નિવેદન આપ્યું છે.તેથી, આવા સુધારાઓને ભારતીય પુરાવા અધિનિયમની કલમ ૧૪૫ની જોગવાઈઓનો ઉપયોગ કરીને સાબિત કરી શકાતા નથી.

૧૬. પીડબ્લ્યુ-૩ હિતેન્દ્ર લાભશંકર ઉપાધ્યાય, એ કલેક્ટર કચેરી, અમરેલીમાંથી દરોડા પાડતી પાર્ટી અને સત્તાવાર પંચના સભ્ય છે અને તેઓ છટકામાં ભાગ લેનાર સાક્ષી ગનીભાઈની સાથે હતા.તેને આ જાળ કેવી રીતે ચલાવવી તે સમજાવવા માટે કહેવામાં આવ્યું હતું અને તેને આ ઘટના જોવા અને છટકામાં ભાગ લેનાર તેમજ ડૉક્ટર વચ્ચે થઈ શકે તેવી વાતચીત સાંભળવા માટે નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો હતો.તેણે જુબાની આપી છે કે જ્યારે તે મોટો દેવળિયા ગામમાં નકલી સાક્ષી સાથે ૦૧/૦૪/૧૯૮૯ ના રોજ અપીલકર્તા-આરોપીના ઘરે પહોંચ્યો ત્યારે ડૉક્ટર તેના ઘરે હાજર હતા અને ડૉક્ટર કહેવાતા દર્દીને

ઓરડામાં લઈ ગયા હતા અને તે રૂમની બહાર ઊભો હતો.તેની શારીરિક તપાસ કર્યા પછી, ડૉક્ટરે દવાઓ લખી આપી હતી અને નકલી દર્દી પાસેથી ૫/- રૂપિયા લીધા હતા અને તેના શર્ટના ખિસ્સામાં મૂકી દીધા હતા અને પ્રિસ્ક્રિપ્શન તે નકલી-ડમી દર્દીને આપ્યું હતું.ત્યારબાદ સંકેત આપવામાં આવ્યો અને દરોડા પાડનાર પક્ષના બાકીના સભ્યો ઘટના સ્થળે પહોંચ્યા અને પોલીસ ઇન્સ્પેક્ટર શ્રી શિમ્પીએ ઉપરોક્ત ડૉક્ટર સમક્ષ પોતાને એ. સી. બી. ના અધિકારી તરીકે ઓળખ આપી અને ઉપરોક્ત ડૉક્ટરની વ્યક્તિગત તપાસ હાથ ધરવામાં આવી અને તેમને ઉપરોક્ત પોલીસ ઇન્સ્પેક્ટર દ્વારા પૂછવામાં આવ્યું કે તેમણે દવાઓ માટે મેળવેલા ૫/- રૂપિયા ક્યાં મૂક્યા છે અને તેને શર્ટના ખિસ્સામાંથી કાઢવામાં આવ્યા હતા અને ત્યારબાદ અલ્ટ્રા વાયોલેટ લેમ્પ વડે પરીક્ષણ કરવામાં આવ્યું હતું જે પોઝિટિવ આવ્યું હતું તેમજ જમી પંચનામા અને બાકીની પ્રક્રિયા હાથ ધરવામાં આવી હતી.તેના કોસ એક્ઝામિનેશનમાં, તેણે સ્વીકાર્યું કે તે રૂમની બહાર ઊભા હતા અને તે પડદાની પાછળ ઊભા હોવાથી ડમી દર્દીની તપાસ જોઈ શકતા ન હતા. શારીરિક તપાસ માટે ડૉક્ટરે લગભગ પાંચથી દસ મિનિટનો સમય લીધો હતો.તેણે કંઈ જોયું નથી અને ડૉક્ટરે ૫ રૂપિયા આપવાનું કહ્યું તે અંગે પણ તેણે કંઈ સાંભળ્યું નથી.

૧૭. પીડબ્લ્યુ-૪ નટવરલાલ નરસીભાઈ, જે તે સમયે પીએસઆઈ, એ. સી. બી., રાજકોટ તરીકે ફરજ બજાવી રહ્યા હતા, દરોડા પાડનાર પક્ષના સભ્ય હતા,

તેમણે તેમના જુબાનીમાં આ દરોડા કેવી રીતે હાથ ધરવામાં આવ્યા તેનું વર્ણન કર્યું છે.જો કે, કોસ એક્ઝામિનેશનમાં, તેણે સ્વીકાર્યું છે કે નકલી દર્દી પાસેથી ફી તરીકે ૫ રૂપિયા સ્વીકારવાના સંદર્ભમાં, તે કહી શકતો નથી કે તે ગેરકાયદેસર લાંચ માટેની રકમ હતી કે દવાઓ અને ઈન્જેક્શન માટે, કારણ કે તેણે દરોડા સમયે ખરેખર કંઈ સાંભળ્યું ન હતું.

૧૮. નિર્વિવાદપણે, રેકૉર્ડ પરના ઉપરોક્ત પુરાવાના એકંદર વિશ્લેષણ પરથી કહી શકાય કે ફરિયાદી પક્ષે ફરિયાદી શ્રી શિમ્પી તેમજ તપાસ અધિકારીની તપાસ કરી નથી કારણ કે તે અધિકારીની મૃત્યુ પામ્યા છે.અને ફક્ત પીડબ્લ્યુ-૨ અને પીડબ્લ્યુ-૩ એટલે કે છટકામાં ભાગ લેનાર સાક્ષી તેમજ પંચનો પુરાવો રેકૉર્ડ પર ઉપલબ્ધ છે, જેને ડૉક્ટર અને છટકામાં ભાગ લેનાર વચ્ચેની વાતચીત જોવા અને સાંભળવાની જરૂર હતી.ઉપરોક્ત સાક્ષીઓના એકંદર વિશ્લેષણ પર, તે સ્પષ્ટ રીતે સ્થાપિત થાય છે કે ડૉક્ટરે હકીકતમાં તેના નિવાસસ્થાને નકલી સાક્ષીની તપાસ કરી છે અને નકલી સાક્ષીની જુબાની મુજબ દવાઓ સૂચવવા તેમજ ઈન્જેક્શન આપવા માટે રૂ. ૫/- વસૂલ્યા છે અને આ જ વસ્તુ પી. ડબલ્યુ.-૩ના પુરાવા પરથી પણ બહાર આવી રહી છે જે છટકામાં ભાગ લેનાર સાથે હતા.આ મામલાના તે દ્રષ્ટિકોણમાં, કોઈ પણ પ્રકારની કલ્પનામાં, એવું કહી શકાય નહીં કે ફરિયાદી પક્ષે આક્ષેપ કર્યો છે તેમ ડૉક્ટરે કોઈપણ પ્રકારની ગેરકાયદેસર લાંચ સ્વીકારી છે.તેનાથી વિપરીત, રેકૉર્ડ પરના પુરાવા એ

હકીકતનો સ્પષ્ટ સંકેત આપે છે કે તેણે નકલી દર્દીને પૂરી પાડવામાં આવતી દવાઓ અને ઇન્જેક્શન માટે ચાર્જ લીધો છે.

૧૯. અન્યથા પણ સમગ્ર રેકૉર્ડ અને કાર્યવાહીમાંથી પસાર થઈને જોતાં ફરિયાદી પક્ષે એ રેકૉર્ડ પર લાવ્યા નથી કે સરકારી હોસ્પિટલમાં તબીબી અધિકારી તરીકે સેવા આપતા ડૉક્ટરને કયા નિયમો અથવા વિનિયમો હેઠળ ખાનગી પ્રેક્ટિસ કરવા પર પ્રતિબંધ મૂકવામાં આવ્યો છે. એટલું જ નહીં, કોઈ લેખિત સૂચનાઓ અથવા આદેશો રેકૉર્ડ પર લાવવામાં આવતા નથી. તેના અનુસરણમાં, તે માનવું ખૂબ જ મુશ્કેલ છે કે ઉપરોક્ત ડૉક્ટરને આ રીતે ખાનગી પ્રેક્ટિસ કરવા પર પ્રતિબંધ મૂકવામાં આવ્યો હતો.

૨૦. જો કે, આ મુદ્દો હવે સંપૂર્ણપણે નવો નથી રહ્યો કારણ કે કંવરજીત (ઉપરોક્ત) ના કિસ્સામાં, માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે પહેલેથી જ વર્તમાન મુદ્દાનો નિર્ણય કરી લીધો છે, જેમાં માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલત સમક્ષનો પ્રશ્ન એ હતો કે શું સરકારી ડૉક્ટર પર કથિત રીતે પ્રેક્ટિસ કરવાનો આરોપ ભ્રષ્ટાચાર નિવારણ અધિનિયમના કાર્યક્ષેત્ર હેઠળ અથવા ભારતીય દંડ સંહિતા હેઠળ દાખલ કરી શકાય છે કે કેમ અથવા તે સંબંધિત સેવા નિયમો હેઠળ ગેરવર્તણૂક સમાન હશે કે કેમ, જેના માટે માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે વધુ ખાસ કરીને પેરા-૧૧ થી ૧૬ માં નિર્ણય લીધો છે, જે નીચે મુજબ છે:

“૧૧. ભ્રષ્ટાચાર નિવારણ અધિનિયમની પ્રસ્તાવનામાં અને તે કાયદાની કલમ ૭ હેઠળ વ્યાખ્યાયિત 'ભ્રષ્ટાચાર' ની વ્યાખ્યાના પ્રકાશમાં રજૂ કરવામાં આવેલી દલીલોનું વિવેચનાત્મક વિશ્લેષણ કરતાં તે સ્પષ્ટ રીતે બહાર આવે છે કે 'ભ્રષ્ટાચાર' એ અધિકૃત કાર્ય કરવા માટે ગેરકાયદેસર લાંચની સ્વીકૃતિ અથવા માંગ છે.અમને રજૂઆત સ્વીકારવામાં અને એ ઢ્રષ્ટિકોણને સમર્થન આપવામાં કોઈ મુશ્કેલી પડતી નથી કે ખાનગી પ્રેક્ટિસ કરતી વખતે ફીની માંગ/સ્વીકારને ગેરકાયદેસર લાંચ તરીકે ગણી શકાય નહીં કારણ કે તે દેખીતી રીતે વ્યાવસાયિક મહેનતાણું માટે વસૂલવામાં આવતી રકમ છે.અમારા ઢ્રષ્ટિકોણ મુજબ એવું ઠરાવવું સામાન્ય સમજની વિરુદ્ધ હશે કે જો કોઈ ડૉક્ટર તબીબી સહાય વધારવા માટે ફી લે છે અને આવું તે તેની વ્યાવસાયિક ફરજ દ્વારા કરી રહ્યો છે, તો તે ગેરકાયદેસર સંતોષ સમાન હશે કારણ કે તે સામાન્ય સમજની વિરુદ્ધ પણ હશે.જો તેમ છતાં, ધારણા માટે, એવો આરોપ મૂકવામાં આવ્યો હોય કે સરકારી ડૉક્ટર તરીકે ખાનગી પ્રેક્ટિસ કરતી વખતે ડૉક્ટર કોઈ પણ રીતે ગેરરીતિમાં સંડોવાયેલા હતા, ઉદાહરણ તરીકે, સરકારી હોસ્પિટલમાં દર્દીઓને દાખલ કરવા માટે ગેરકાયદેસર લાંચ તરીકે નાણાં લીધા હોય અથવા વ્યવસાયિક ફી અને અન્ય ઘણા કિસ્સા દ્વારા નાણાં ઉઘરાવવાના હેતુથી બિનજરૂરી શસ્ત્રક્રિયા સૂચવવા જેવા ગુનાહિત પ્રકૃતિના અન્ય કોઈ ગુનામાં સંડોવાયેલા હોય, તો તે સ્પષ્ટ રીતે આઈપીસી અને ભ્રષ્ટાચાર નિવારણ અધિનિયમ હેઠળ પણ હેઠળ નોંધી શકાય તેવો સ્પષ્ટ કેસ હશે. આવી બાબત વર્તમાન કેસમાં નથી.એફ. આઈ. આર. ને રદ કરવાની માંગ કરવામાં આવી હતી, માત્ર એવો આરોપ મૂકવામાં આવ્યો હતો કે અપીલકર્તાઓ સરકારી ડૉક્ટરના પદ પર હતા, કે જેમાં ખાનગી પ્રેક્ટિસ પર પ્રતિબંધ મૂકવામાં આવ્યો હતો, તેવું પદ સંભાળીને ખાનગી

પ્રેક્ટિસમાં સામેલ હતા, અને દર્દીઓની તપાસ કર્યા પછી વ્યાવસાયિક ફી વસૂલ કરી હતી.

૧૨. જો કે, અમે રાજ રાજેન્દ્ર સિંહ શેઠ ઉર્ફે આર. આર. એસ. શેઠ વિરુદ્ધ ઝારખંડ રાજ્ય અને અન્ય (૨૦૦૮) ૧૧ એસ. સી. સી. ૬૮૧, નો કેસ જોયો, જેમાં ફરિયાદકર્તાના પિતાને યોગ્ય તબીબી સારવાર આપવા માટે રૂ. ૫૦૦/- ની માંગણી કરનાર ડૉક્ટરને દોષિત ઠેરવવામાં આવ્યો હતો, કારણ કે ઉપરોક્ત કેસના સંજોગોમાં એવું માનવામાં આવ્યું હતું કે લાંચ માંગવા અને સ્વીકારવા માટેની તમામ જરૂરિયાતો સ્પષ્ટ રીતે સ્થાપિત થઈ હતી અને તેમાં અપીલકર્તાને યોગ્ય રીતે દોષિત ઠેરવવામાં આવ્યો હતો. જો કે, ઉપરોક્ત કેસમાં ફરિયાદી પક્ષે જાહેર કર્યું કે એસ. પી., સી. બી. આઈ., ધનબાદને લેખિત ફરિયાદ કરવામાં આવી હતી કે ૧/૦૮/૧૯૮૫ ના રોજ પેથોલોજીકલ લેબોરેટરી એરિયા-૯, બી. સી. સી. એલ., ધનબાદના સફાઈ મજૂર રાજુ હાદીએ આરોપ લગાવ્યો હતો કે તેણે તેના પિતાની સારવારના સંબંધમાં ચમોડી દવાખાનાની મુલાકાત લીધી હતી, જેની તપાસ ડૉ. એલ. બી. શાહ દ્વારા કરવામાં આવી હતી, જેમણે તેને ધનબાદની સેન્ટ્રલ હોસ્પિટલમાં મોકલ્યો હતો. ફરિયાદીના પિતાને સેન્ટ્રલ હોસ્પિટલમાં દાખલ કરવામાં આવ્યા હતા અને ફરિયાદીએ તેમના બીમાર પિતાની મુલાકાત લીધી હતી, જેમણે યોગ્ય સારવારના અભાવની ફરિયાદ કરી હતી અને તેમણે તેમને સંબંધિત ડૉક્ટરને મળવાની વિનંતી કરી હતી. ફરિયાદી ડૉ. આર. આર. એસ. શેઠને મળ્યા હતા જેઓ ફરિયાદીના પિતાની સારવાર કરી રહ્યા હતા. તેમાં ફરિયાદી દ્વારા એવો આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો હતો કે ડૉ. આર. આર. એસ. શેઠે ફરિયાદી પાસેથી તેના પિતાને યોગ્ય તબીબી સારવાર આપવા માટે ૫૦૦/- રૂપિયાની રકમની માંગ કરી હતી અને ૧/૦૮/૧૯૮૫ પર ડૉક્ટરને રકમ ચૂકવવાનો આગ્રહ પણ કર્યો હતો. ડૉક્ટરે ફરિયાદી રાજુ

હાદીને એમ પણ કહ્યું કે જો તે હોસ્પિટલમાં હાજર ન હોય તો તેણે તેના વોર્ડ બોય નાગ નારાયણને રકમ ચૂકવી આપવી, જે તેને રકમ પહોંચાડી દેશે.ફરિયાદી રાજુ હાદી ડૉક્ટર અને વોર્ડ બોયને લાંચ આપવા માંગતા ન હોવાથી તેણે જરૂરી કાર્યવાહી કરવા માટે એસ. પી., સી. બી. આઈ., ધનબાદમાં ફરિયાદ નોંધાવી હતી.

૧૩. આ ફરિયાદના આધારે, આખરે જેનો ખટલો ચલાવવામાં આવ્યો હતો અને દોષિત ઠેરવવામાં આવ્યો હતો, તે દોષિત ઠેરવવાને પડકારતી અરજી આ અદાલત (સુપ્રીમ કોર્ટ) સુધી પહોંચી હતી.આ અદાલત દ્વારા આ દોષિતતાને સમર્થન આપવામાં આવ્યું હતું કારણ કે તેમાં એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે આરોપીનો એવો કોઈ કેસ નથી કે તેણે ઉપરોક્ત રકમ, તે રકમ તરીકે પ્રાપ્ત કરી હતી જે તે કાયદેસર રીતે ફરિયાદી પાસેથી મેળવવા અથવા એકત્રિત કરવા માટે હકદાર હતો.તેથી, એવું માનવામાં આવ્યું હતું કે જ્યારે રકમ જાહેર સેવકને આપવામાં આવી હોવાનું જણાય છે, ત્યારે તે સ્થાપિત કરવાનો બોજ જાહેર સેવક પર છે કે તે ગેરકાયદેસર રીતે લાંચ તરીકે નહોતું.આ અદાલતે એવું ઠરાવ્યું હતું કે આરોપી દ્વારા ઉપરોક્ત બોજો છોડવામાં આવ્યો ન હતો અને તેથી એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે લાંચ માંગવા અને સ્વીકારવા માટેની તમામ જરૂરિયાતો સ્થાપિત કરવામાં આવી હતી અને તેથી દોષિત ઠેરવવા અને સજામાં દખલગીરી કરવાનો ઇનકાર કરવામાં આવ્યો હતો.આ બાબતમાં વિદ્વાન ન્યાયાધીશોએ **બી. નોહા વિરુદ્ધ કેરળ રાજ્ય (૨૦૦૬) ૧૨ એસ.સી.સી. ૨૭૭ના** કેસ પર આધાર રાખ્યો હતો, જેમાં આ અદાલતે ઉપરોક્ત કેસમાં ફક્ત ૧૦ અને ૧૧માં કરવામાં આવેલા અવલોકનોની નોંધ લીધી હતી, જેમાં નીચે મુજબ અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું:—

“.....જ્યારે તે સાબિત થાય છે કે નાણાંની સ્વૈચ્છિક અને સભાન સ્વીકૃતિ હતી, ત્યારે સીધા પુરાવા, માંગ અથવા હેતુ દ્વારા સાબિત કરવા માટે ફરિયાદી પક્ષ પર વધુ બોજ પડતો નથી.તે માત્ર ચોક્કસ કેસમાં મેળવેલા તથ્યો અને સંજોગો પરથી જ તારણ કાઢવું પડશે.”

૧૪. વિદ્વાન ન્યાયાધીશોએ મધુકર ભાસ્કરરાવ જોશી વિરુદ્ધ મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય, ૪ (૨૦૦૦) ૮ એસ.સી.સી. ૫૭૧, પેજ ૫૭૭ પર, ફક્ત ૧૨માં આ અદાલત દ્વારા કરવામાં આવેલા અવલોકનોની પણ નોંધ લીધી હતી, જેમાં એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે –

“ધારણા કરવા માટેના તથ્યો મુજબ સ્થાપિત કરવાનો આધાર એ છે કે ચુકવણી અથવા લાંચની સ્વીકૃતિ હતી.એકવાર ઉપરોક્ત આધાર સ્થાપિત થઈ જાય પછી, તારણ કાઢવાનું એ છે કે ઉપરોક્ત લાંચ કોઈપણ સત્તાવાર કાર્ય કરવા માટે “હેતુ અથવા પુરસ્કાર તરીકે” સ્વીકારવામાં આવી હતી.તેથી “લાંચ” શબ્દનો અર્થ પુરસ્કાર થાય તે જરૂરી નથી કારણ કે પુરસ્કાર એ ધારણાનું પરિણામ છે જે અદાલતે તથ્યાત્મક આધાર પર નક્કી કરવું પડે છે કે ત્યાં લાંચની ચુકવણી કરવામાં આવી હતી.

.....

.....જો કોઈ મૂલ્યવાન વસ્તુનો સ્વીકાર એ ધારણાને નક્કી કરવામાં મદદ કરી શકે છે કે જાહેર સેવક દ્વારા સત્તાવાર કાર્ય કરવા માટે તે વસ્તુનો હેતુ અથવા પુરસ્કાર તરીકે સ્વીકારવામાં આવ્યો

હતો, તો "લાંચ" શબ્દને જાહેર સેવકને સંતોષ આપવા માટે કોઈપણ ચુકવણી તરીકેના સંદર્ભમાં ગણવો જોઈએ."

એમ. નરસિંગા રાવ વિરુદ્ધ આંધ્ર પ્રદેશ રાજ્ય (૨૦૦૧) ૧ એસ.સી.સી. ૬૯૧ કેસમાં આ અદાલત દ્વારા આ નિર્ણયને અનુસરવામાં આવ્યો હતો. આમ, ઉપર ઉલ્લેખિત તમામ કેસોમાં, પ્રાપ્ત થયેલી રકમ લાંચના રૂપમાં હોવાનું માનવામાં આવ્યું હતું કારણ કે તે નિષ્કર્ષમાંથી કોઈ છટકી શકતું નથી કે તે ભ્રષ્ટાચાર નિવારણ અધિનિયમના અર્થમાં ભ્રષ્ટાચાર સમાન હશે અને આઈ. પી. સી. હેઠળનો ગુનો પણ હશે.

૧૫. પરંતુ ભ્રષ્ટાચાર નિવારણ અધિનિયમ હેઠળ જાહેર સેવકની ધરપકડ કરતાં પહેલાં સૌથી મહત્વપૂર્ણ અને અતિ આવશ્યક ચકાસણી એ હોઈ શકે છે કે ગુનાના ઘટકો ચોક્કસ કેસમાં મેળવેલા તથ્યો અને સંજોગો પરથી નક્કી કરવા પડશે. આ એરણ પર અપીલકર્તાઓના કેસને ધ્યાનમાં લેતા, એ નોંધવું મુશ્કેલ નથી કે વર્તમાન કેસમાં, ફરિયાદી/માહિતી આપનારના આરોપ મુજબ પણ જે રકમ કથિત રીતે સ્વીકારવામાં આવી છે તે આરોપીની કોઈ તરફેણ કરવા બદલ લાંચ તરીકે નહોતી, પરંતુ દર્દીઓની તપાસ અને સારવાર માટે વ્યાવસાયિક ફી તરીકે સ્વીકારવામાં આવી હતી. જો કે, એવી કોઈ ધારણા કરી શકાતી નથી કે તેને કોઈ પણ સત્તાવાર કાર્ય કરવા અથવા ન કરવા માટેના હેતુ અથવા પુરસ્કાર તરીકે સ્વીકારવામાં આવ્યું હતું, જેથી વ્યાવસાયિક ફીની પ્રાપ્તિને સંતોષ તરીકે ગણવામાં આવે, જે ઘણી ઓછી ગેરકાયદેસર લાંચ છે. ફરિયાદી/માહિતી આપનારના કેસ મુજબ પણ વ્યાવસાયિક ફી એ હતી કે આરોપી અપીલકર્તાઓ તરફથી આ કૃત્ય સરકારી પરિપત્રની વિરુદ્ધ હતું અને

પરિપત્રમાં પોતે જ એક રાઈડર હતું જેમાં જણાવવામાં આવ્યું હતું કે સરકારી ડૉક્ટર ખાનગી પ્રેક્ટિસ પણ કરી શકે છે, જો કે તેણે આ સંબંધમાં સરકાર પાસેથી પરવાનગી માંગી હોય.આમ, સરકારી ડૉક્ટર અને તેથી સરકારી કર્મચારીનું પદ સંભાળતા ખાનગી પ્રેક્ટિસમાં સંડોવાયેલા હોવાનો આરોપ ધરાવતા અપીલકર્તાઓની વર્તણૂકને સેવા નિયમો હેઠળ ખાતાકીય કાર્યવાહી માટે આગળ ધપાવી શકાય છે, પરંતુ જ્યાં સુધી ભ્રષ્ટાચાર નિવારણ અધિનિયમ હેઠળ અથવા આઈ. પી. સી. હેઠળ ગુનો બહાર આવે ત્યાં સુધી તેને ટકાવી રાખવી મુશ્કેલ હશે કારણ કે આપણે પહેલેથી જ અવલોકન કર્યું છે કે ડૉક્ટર દ્વારા દર્દીઓની તપાસ કરવી અને તેના દ્વારા વ્યાવસાયિક ફી લેવી, પોતે જ, ગુનો નહીં હોય, પરંતુ આ ફરિયાદ મુજબ અપીલકર્તાઓ સામે કાર્યવાહી કરવી યોગ્ય હતી, કારણ કે તે સરકારી પરિપત્ર કે જેમાં સૂચના આપવામાં આવી હતી કે જો પંજાબ રાજ્યમાં આ સંબંધમાં સરકાર પાસેથી પરવાનગી માંગવામાં આવી હોય તો સરકારી ડૉક્ટરો દ્વારા ખાનગી પ્રેક્ટિસ હાથ ધરવામાં આવી શકે છે, તેની વિરુદ્ધ હતું.આમ, એફ. આઈ. આર. મુજબ પણ, અપીલકર્તાઓએ માત્ર સરકારી સૂચનાઓનું ઉલ્લંઘન કર્યું હોવાનું માની શકાય છે, જેણે પોતે ભ્રષ્ટાચાર નિવારણ અધિનિયમ હેઠળ ખાનગી પ્રેક્ટિસને 'ભ્રષ્ટાચાર' તરીકે ગણાવી નથી, કારણ કે કોઈ પણ સંજોગોમાં તે જ એક વ્યાવસાયિક ફી હતી જે વસૂલ કરી શકાતી ન હતી કારણ કે તે સરકારી સૂચનાઓની વિરુદ્ધ હતી.આમ, જો કોઈ ચોક્કસ વ્યાવસાયિક ડૉક્ટરની ફરજ બજાવે છે, તો તે પોતે જ ગુનો નથી, પરંતુ તે સરકારના પરિપત્ર અથવા સૂચના દ્વારા લાદવામાં આવેલા પ્રતિબંધનું ઉલ્લંઘન કરે છે તે હકીકતને કારણે તે ગુનો બની જાય છે.તે ઘટનામાં, ઉપરોક્ત અધિનિયમ સ્પષ્ટપણે સેવા નિયમો હેઠળ કાર્યવાહી કરવાના ગેરવર્તણૂકના દાયરામાં આવશે પરંતુ ભ્રષ્ટાચાર નિવારણ અધિનિયમ હેઠળ ફોજદારી ગુનો ગણાશે નહીં.

૧૬. જો કે, પ્રશ્ન હજુ પાછા રહે છે કે શું ખાનગી પ્રેક્ટિસમાં સંડોવણી સરકારી ડૉક્ટરનું પદ સંભાળતા 'વેપાર' માં સંડોવણી સમાન હશે અને તેથી આઈ. પી. સી. ની કલમ ૧૬૮ હેઠળ ગુનો છે, જેથી એવું માનવામાં આવે કે તે ફોજદારી ગુનો છે, જેમાં એફ. આઈ. આર. ને આઈ. પી. સી. ની કલમ ૧૬૮ હેઠળ અપીલકર્તાઓ સામે આ આધાર પર પ્રથમ દૃષ્ટિએ કેસ બનાવવામાં આવી શકે છે કે અપીલકર્તાઓ જે જાહેર સેવકો છે તેઓ ગેરકાયદેસર રીતે વેપારમાં રોકાયેલા છે. અમારા મતે, આઈ. પી. સી. ની કલમ ૧૬૮ હેઠળનો ગુનો અપીલકર્તાઓ સામે આ કલમ હેઠળ પાછા નકારી શકાય નહીં કારણ કે ડૉક્ટર દ્વારા દર્દીઓની સારવારને પોતે કોઈ વેપારમાં રોકાયેલું ન ગણી શકાય કારણ કે દર્દીઓની સારવાર કરવાની ડોક્ટરોની ફરજ તેની વ્યાવસાયિક ફરજ નિભાવવામાં છે જેને 'વેપાર' તરીકે ગણી શકાય નહીં જેથી આઈ. પી. સી. ની કલમ ૧૬૮ હેઠળ ગુનો બને અથવા બને. પહેલેથી જ જણાવ્યા મુજબ, ડોક્ટરો તબીબી બેદરકારીના કેસોમાં સંડોવાયેલા હોઈ શકે છે, દર્દીઓ પર લાભ ઉઠાવવા માટે રકમની માંગ કરી શકે છે અથવા સ્વીકારી શકે છે જે ગેરકાયદેસર લાભ અને તેથી 'ભ્રષ્ટાચાર' સમાન હશે, અને આવા કિસ્સાઓમાં ચોક્કસપણે ભ્રષ્ટાચાર નિવારણ અધિનિયમ હેઠળ પાછા ગુનો ઠેરવી શકાય છે. જાહેર સેવકો દ્વારા વેપારમાં ગેરકાયદેસર સંડોવણીના કેસો પાછા આઈ. પી. સી. ની કલમ ૧૬૮ હેઠળ નકારી શકાય છે, જો કોઈ ચોક્કસ કેસની હકીકતો સૂચવે છે કે ડૉક્ટર દ્વારા ફરજ વ્યાવસાયિક રીતે નિભાવવા ઉપરાંત, તે અસંખ્ય પ્રકારની વેપારી પ્રવૃત્તિઓમાં સામેલ છે, જેની અપેક્ષા તબીબી વ્યાવસાયિકો પાસેથી રાખવામાં આવતી નથી, જેમ કે અગાઉ ઉલ્લેખિત કેસમાં હકીકત હતી. પરંતુ જો તબીબી વ્યાવસાયિકે એવી રીતે કામ કર્યું હોય જે માત્ર સરકારી સૂચનાઓથી વિપરીત હોય અને કોઈપણ ગુનાહિત પ્રવૃત્તિ અથવા ગુનાહિત બેદરકારીને નકારી કાઢે છે, તો તે આઈ. પી. સી. હેઠળ અથવા ભ્રષ્ટાચાર નિવારણ અધિનિયમ હેઠળ

બ્રષ્ટાચારનો કેસ ગણાશે નહીં. અમારા વિચારમાં, એફ. આઈ. આર. મુજબ આરોપ બ્રષ્ટાચાર નિવારણ અધિનિયમ અથવા આઈ. પી. સી. ની કલમ ૧૬૮ હેઠળ ગુનો નથી.

૨૧. જેમ કે વર્તમાન અપીલમાં, આ અદાલતે વિદ્વત ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા આપવામાં આવેલા ચુકાદા અને સજાની પુષ્ટિ કરવા માટે વાજબી શંકાની બહાર યોગ્ય, વિશ્વસનીય અને નક્કર પુરાવા છે કે કેમ તે નક્કી કરવા માટે પુરાવાની તપાસ કરવી જરૂરી છે. જો રેકૉર્ડ પર આવા કોઈ પુરાવા ન હોય, તો તે ઘટનામાં દોષિત ઠેરવી શકાતો નથી કારણ કે ફરિયાદી પક્ષ તેના કેસને વાજબી શંકાથી આગળ સાબિત કરવાની જવાબદારી ધરાવે છે. વર્તમાન કેસમાં, પુરાવાના ઉપરોક્ત સ્વરૂપને ધ્યાનમાં રાખીને, તે સ્પષ્ટ છે કે દોષિત ઠેરવવાની પુષ્ટિ કરવા માટે વાજબી શંકાથી આગળ કોઈ નક્કર અને વિશ્વસનીય પુરાવા નથી અને તેથી પરિણામે, વિદ્વત ટ્રાયલ કોર્ટે ફરિયાદી પક્ષે રજૂ કરેલા સંસ્કરણ પર આધાર રાખવામાં ભૂલ કરી છે. આ અદાલતે (૧) પી. સત્યનારાયણ મૂર્તિ વિરુદ્ધ જિલ્લા પોલીસ નિરીક્ષક, આંધ્ર પ્રદેશ રાજ્ય (૨૦૧૬) ૧ એસ. સી. સી. (સી. આર. આઈ.) ૧૧, (૨) સેલ્વરાજ વિરુદ્ધ કર્ણાટક રાજ્ય, (૨૦૧૬) ૧ એસ. સી. સી. (સી. આર. આઈ.) ૧૮ અને (૩) કૃષ્ણ ચંદર વિરુદ્ધ દિલ્લી રાજ્ય, એ. આઈ. આર. ૨૦૧૬ એસ. સી. ૨૮૮ માં નોંધાયેલા કેસોમાં સર્વોચ્ચ અદાલતના નિર્ણયોની પણ તપાસ કરી છે. ઉપરોક્ત નિર્ણયોમાંથી બહાર આવતી સ્થાયી સ્થિતિને ધ્યાનમાં રાખીને, આરોપી દ્વારા આવા તમામ કૃત્યોને સાબિત કરવા

માટે ચોક્કસ અને નિર્ણાયક પુરાવાની ગેરહાજરીમાં, વિદ્વાન ટ્રાયલ જજ દ્વારા નોંધાયેલી સજા ટકાઉ નથી.

૨૨. ઉપર નોંધાયેલા કારણોસર, ફરિયાદી પક્ષ માંગ, સ્વીકૃતિ સ્થાપિત કરવામાં ખરાબ રીતે નિષ્ફળ ગયો અને પરિણામે, વિદ્વાન વિશેષ ન્યાયાધીશ દ્વારા નોંધાયેલો દોષિત ઠેરવવાનો ચુકાદો કાયદા અનુસાર નથી.અન્યથા પણ, વર્તમાન અપીલકર્તા-આરોપી દ્વારા કરવામાં આવેલું કૃત્ય ભ્રષ્ટાચાર નિવારણ અધિનિયમની જોગવાઈઓના કાર્યક્ષેત્રમાં આવતું કાર્ય નથી અને તેથી કંપરજીત (ઉપરોક્ત) ના કિસ્સામાં માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા નિર્ધારિત ગુણોત્તર આ વર્તમાન કેસને સંપૂર્ણપણે લાગુ પડે છે.તેથી, કથિત ગુના માટે પણ તેની સામે કાર્યવાહી થઈ શકી ન હોત અને તે કારણોસર પણ, વિદ્વાન ન્યાયાધીશ દ્વારા નોંધાયેલ દોષિત ઠેરવવાનો ચુકાદો ટકાઉ નથી.

૨૩. ઉપર નોંધાયેલા કારણોસર, અપીલ સફળ થાય છે.વિશેષ કેસ નંબર ૩/૧૯૯૦ માં વિશેષ ન્યાયાધીશ, ફાસ્ટ ટ્રેક કોર્ટ, અમરેલી દ્વારા આપવામાં આવેલ વિવાદિત ચુકાદો અને આદેશ તારીખ ૧૯/૦૧/૨૦૦૪ રદ કરવામાં આવે છે.અપીલકર્તા-આરોપી તેની સામે લગાવવામાં આવેલા આરોપોમાંથી મુક્ત થઈ જાય છે.જામીન બોન્ડ, જો કોઈ હોય તો, રદ કરવામાં આવે છે.આર એન્ડ પી ને તાત્કાલિક ટ્રાયલ કોર્ટમાં પાછા મોકલવામાં આવે.

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.